

Academician Vasile Goldiș (1862–1934)

Alexandru Vlad Ciurea

Membru de onoare al Academiei Române

Bogdan Gabriel Bratu*

Pentru ca visul milenar de reîntregire a neamului românesc să aibă loc, nenumărate personalități politice remarcabile au susținut valorile și idealurile naționalității române și în special afirmarea drepturilor și libertăților românilor ardeleni, discriminați sistemic de către guvernul maghiar. Una dintre cele mai importante personalități care a luptat neîncetat, dedicându-și întreaga existență unirii tuturor românilor într-un stat unitar, a fost Vasile Goldiș (1862–1934) (Figura 1).

În anul 2022 s-au împlinit 160 de ani de la nașterea personalității politice, enciclopedice și istorice Vasile Goldiș. S-a născut la data de 12 noiembrie 1862, în satul arădean Mocirla, comună numită în anumite izvoare istorice Lunca Teuz, într-o familie cu valori puternic creștinești.

Adolescența a petrecut-o în comuna Cerneiu, loc în care și-a format primele năzuințe naționaliste și creștine, insuflate în special de tatăl său, părintele Isaia Goldiș, director al Școlii Elementare din Cernei, care a slujit la biserica din Cernei timp de mai bine de 50 de ani. Vasile Goldiș a fost legat atât educațional, cât și spiritual de școala din Cernei, urmând în perioada 1869–1871 clasa I la Școala Ortodoxă și clasa a II-a la Școala Romano-Catolică, în perioada 1869–1871. Actualmente, școala din Cernei îl consideră pe Vasile Goldiș patronul spiritual al școlii.

În urma studiilor din ciclul primar, Goldiș a reușit să învețe limbile germană, română și maghiară, dovedindu-se a fi un elev silitor și strălucit.

Figura 1 – Academician Vasile Goldiș (1862–1934)

Studiile liceale cu durată de opt ani, între anii 1873 și 1881, le-a urmat la Gimnaziul Regal Superior, liceul maghiar din orașul Arad. Vasile Goldiș a fost un elev de excepție, fiind îndeosebi pasionat de științele umaniste, motiv pentru care a urmat ulterior studiile universitare în domeniul filosofiei și al literaturii. A absolvit liceul în anul 1881 ca șef de promoție; în plus, a obținut distincția *Eximio Modo* la examenul de bacalaureat.

Vasile Goldiș, cu ajutorul bursei de studii oferite de Eparhia Ortodoxă Română, a continuat studiile universitare, între anii 1881–1885, ca student al Facultății de Litere și Filosofie al Universității din Budapesta timp de doi ani și al Universității din Viena timp de doi ani.

Tânărul student Goldiș s-a înscris în societăți de promovare a culturii naționale românești, precum Societatea „Petru Maior” la Budapesta, respectiv Societatea „România Jună” la Viena. Prin intermediul acestor societăți și-a exprimat pentru prima dată valorile unioniste, ajutând la organizarea și promovarea evenimentelor susținute în sprijinul reîntregirii națiunii românești.

La finele studiilor a obținut titlul de profesor de limbă latină și istorie, iar în 1886 i s-a oferit oportunitatea deosebită de a prelua o catedră la Universitatea din Budapesta, însă, datorită valorilor naționaliste și patriotice, a refuzat această oportunitate. Absolventul Goldiș a ales să își înceapă profesoratul la preparandiul din Caransebeș, unde a susținut cursuri până în 1889, moment în care s-a mutat la Brașov.

Viața sa a fost ulterior marcată de cei 12 ani de activitate didactică, desfășurată în cadrul Liceului Ortodox Român din Brașov (astăzi, renumitul Colegiu „Andrei Șaguna”). Printre elevii săi se numără renumiți intelectuali români, precum poetul Octavian Goga (1881–1938), pedagogul Onisifor Ghibu (1883–1972) și filologul Sextil Pușcariu (1877–1948). În perioada de profesorat la viitorul Colegiu „Andrei Șaguna”, a depus importante eforturi pentru creșterea calității învățământului românesc, prin scrierea de manuale cu scopul de a recupera lipsa materialelor didactice pentru românii din Transilvania, și organizarea unei biblioteci teatrale a liceului, pentru promovarea valorilor culturale românești. Activitatea pedagogică o va continua la Școala Română Civilă de Fete, timp de patru ani, între 1901–1905, în funcția de director al instituției.

În privința activității politice, Vasile Goldiș încurajează românii ardeleni să își ceară drepturile, considerând că orice tip de atitudine pasivă este inacceptabilă. Datorită discursurilor înflăcărâte susținute în cadrul Partidului Național Român, a fost ales deputat de Radna în 1906. Ca înalt demnitar în Parlamentul Maghiar, a susținut nu mai puțin de 22 de discursuri cu idei anti-imperiale și profund naționaliste, fapt care îi atrage mulți adversari, iar în 1910 a pierdut alege-

rile în Parlamentul Maghiar. Alegerile au fost câștigate de contele Ștefan Tisza (1861–1918), fondatorul Partidului Muncii, care va continua impunerea directivelor de maghiarizare. Perioada umătoare, între 1910–1914, Vasile Goldiș va continua tratativele româno-maghiare, considerând că politica de maghiarizare este dăunătoare românilor ardeleni, din moment ce conform recensământului din 1900 în Regatul Ungariei doar 45,4% erau maghiari, în timp ce 54,6% erau nemaghiari, iar românii reprezentau o minoritate importantă numeric de peste 16%.

Începând cu 1911 înființează și conduce foaia „Românul” din Arad, ca director al Institutului Tipografic „Concordia”. Sediul redacției ziarului, cât și al institutului tipografic (Figura 2) se aflau într-o splendidă clădire în stil eclectic, construită în anul 1910 de către Vasile Goldiș. Cu ajutorul acestei publicații a popularizat scrierile cu valori spirituale românești, în special operele eminesciene, de care Goldiș se simțea profund legat.

Figura 2 – Palatul Român

Conflictele cu regalitatea maghiară au continuat și în următorii ani. Un eveniment important, care dovedește verticalitatea lui Goldiș în fața opresiunilor de maghiarizare, a fost refuzul „Declarației de fidelitate”, în martie 1916, care impunea noi metode de reprimare a naționalității românești. Din păcate, în urma acestui fapt, ziarul „Românul” a fost interzis până în noiembrie 1918.

După eșecul Imperiului Austro-Ungar din Primul Război Mondial, membrii de conducere ai Partidului Național Român au decis să

întocmească, la 12 octombrie 1918, un document important, în vederea obținerii autonomiei Transilvaniei, și anume „Declarația de la Oradea” (Figura 3). Inițial, această întrunire trebuia să aibă loc în Arad, dar în urma discuțiilor lui Goldiș, din considerente politice s-a hotărât desfășurarea evenimentului la Oradea. Documentul a fost redactat integral de Vasile Goldiș, urmând a fi prezentat de Alexandru Vaida-Voevod (1872–1950), militant al drepturilor românilor transilvăneni și important politician în P.N.R., în Parlamentul Maghiar, la 18 octombrie 1918.

Figura 3 – Declarația de Independență de la Oradea

Conceperea și redactarea documentelor care au condus la Marea Unire au fost realizate de Vasile Goldiș. Amintim „Către popoarele lumii”, scris în noiembrie 1918 în limba română pentru Regatul României și în limbile engleză și franceză pentru propagarea informației la nivel internațional. De asemenea, unicatul document „Rezoluția Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia” (Figura 4), format din nouă puncte, preciza cu fermitate unirea ireversibilă a Transilvaniei cu Regatul României.

Rezoluția a fost citită la Alba Iulia de către Vasile Goldiș într-un discurs plin de patriotism pentru care Goldiș era bine cunoscut, punând astfel accent asupra independenței și drepturilor românilor transilvăneni. Evenimentul a fost susținut de un număr impresionant de participanți din toate colțurile Transilvaniei. În plus, fiecare comunitate din Transilvania a fost reprezentată de un delegat, ales de bărbații și femeile comunității respective, delegați trimiși cu un „Credențional”,

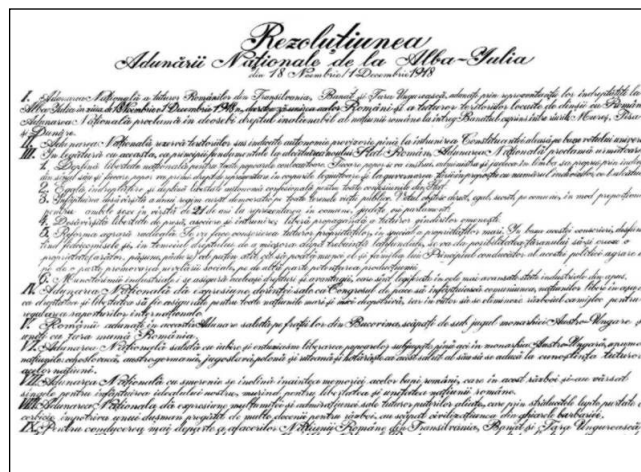

Figura 4 – Rezoluția Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia

care confirma susținerea evenimentului de către comunitatea în cauză.

În urma evenimentelor de la 1 Decembrie 1918, Goldiș a ocupat importante funcții politice în Regatul României: vicepreședinte al Guvernului de la 1918, ministru al Cultelor și vicepreședinte al delegației care i-a oferit Regelui Ferdinand I al României (1865–1927) actul doveditor al Marii Uniri.

Academia Română i-a oferit titlul de membru de onoare în anul 1919, în urma recomandării lui Nicolae Iorga.

Vasile Goldiș s-a stins din viață la 10 februarie 1934, răpus de vârsta înaintată. Ultimii ani din viață i-a petrecut pe plaiurile natale în Arad.

Numele lui Vasile Goldiș este purtat de instituții, printre care Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad și Muzeul Memorial „Vasile Goldiș”, aflat în incinta fostului sediu al ziarului „Românul”, actualmente numit Palatul Românul. Iar cu ocazia sărbătoririi Centenarului Marii Uniri, Banca Națională Română a emis patru monede dedicate evenimentului, pe reversul lor aflându-se personalități cheie care au coordonat buna desfășurare a unirii: Vasile Goldiș, Ștefan Cicio-Pop, Gheorghe Pop, Iuliu Maniu și Iuliu Hossu. (Figura 5)

Aducem un omagiu lui Vasile Goldiș, personalitate enciclopedică și iluministă, fără de care reîntregirea organică a neamului românesc într-un stat unitar nu ar fi avut loc.

Figura 5 – Numismatică in memorium Marea Unire, Banca Națională Română, 2018

Bibliografie

Gheorghe Șora, *Vasile Goldiș – militant pentru desăvârșirea idealului național*, Editura Facla, Timișoara, 1980.

Vasile Goldiș, *Correspondență (1888–1934), Scrisori trimise*, vol. I, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1992, pp. 195–198, 293–296.

Maria-Alexandra Pantea, *Poziția lui Vasile Goldiș în timpul tratatelor româno-maghiare din anii 1910–1914*, *Astra Salvensis*, III, 5, 2015, pp. 81–88.